

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра психології

**Гриньова Н. В.
Станішевська В. І.**

«АРТ-ТЕРАПІЯ»

Методичні рекомендації

УДК 159.98(072)

A86

Рекомендовано Вченою радою
факультету соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
(протокол № 8 від 16 лютого 2022 року)

A86   **Арт-терапія: методичні рекомендації.** / Н. В. Гриньова,
В. І. Станішевська. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2022. 36 с.

Пропоновані методичні рекомендації містять програму навчальної дисципліни «Арт-терапія», плани семінарських та лабораторних занять, питання для самостійної роботи, індивідуальні навчально-дослідні завдання, питання для самоконтролю та контролю, рекомендовану літературу, короткий термінологічний словник. Методичні рекомендації можуть використовуватися здобувачами вищої освіти для організації самостійної підготовки до семінарських занять.

УДК 159.98(072)

© Гриньова Н. В., 2022
© Станішевська В. І., 2022

ЗМІСТ

Робоча програма навчальної дисципліни	4
Практична робота 1. Арт- терапія як новий напрям у психотерапії	14
Практична робота 2. Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії	15
Практична робота 3. Основні форми арт-терапевтичної роботи	16
Практична робота 4. Етапи розвитку психотерапевтичної групи	17
Практична робота 5. Особливості організації арт-терапевтичного процесу	18
Практична робота 6. Проективний підхід в інтерпретації образотворчого мистецтва	19
Практична робота 7. Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою	20
Практична робота 8. Лялькотерапія	21
Лабораторне заняття 1. Казкотерапія	22
Лабораторне заняття 2. Техніки і можливості роботи з мандалами	23
Лабораторне заняття 3. Робота з проективними методиками	24
Лабораторне заняття 4. Арт-терапевтичне заняття	25
Лабораторне заняття 5. Фототерапія	26
ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	27
ІНДИВІДУАЛЬНО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ	29
ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ	31
КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	34

Робоча програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни «Арт-терапія»

Освітня програма

«Соціальна робота (соціально-психологічне консультування)»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	4/120	4/120
Курс	2	2
Семестр	4	4
Кількість змістових модулів із розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, у тому числі:	90	90
Аудиторні:	42	8
Лекційні	16	4
Семінарські / Практичні	16	2
Лабораторні	10	2
Самостійна робота	48 год.	72 год.
Індивідуальні завдання		
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Метою вивчення дисципліни «Арт-терапія» є оволодіння основними теоретичними поняттями арт-терапії; поглиблення знань здобувачів вищої освіти про використання арт-терапевтичних засобів психологічної допомоги, сприяння оволодінню засобами арт-терапії, а також застосуванню засвоєних умінь і навичок на практиці; розвиток психологічної спостережливості, творчого підходу до вирішення конкретних психологічних ситуацій.

Завдання: ознайомити здобувачів вищої освіти з класифікацією методів та основами арт-терапії; проаналізувати специфіку використання проєктивних методик, розкрити особливості організації та проведення арт-терапевтичного обстеження. Висвітлити специфіку використання арт-терапевтичних методик з кожною віковою групою. Охарактеризувати використання арт-терапевтичного інструментарію в різних сферах соціальної практики; виробити у слухачів ряд практичних умінь та навичок; сприяти становленню професійного мислення психолога; активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

3. Результати навчання за дисципліною

Очікувані результати навчання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набувають такі компетентності:

Загальні компетентності(ЗК)

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

ФК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту.

ФК 13. Здатність до розробки та реалізації соціальних проектів і програм.

ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів

соціальної роботи

Навички SOFT-SKILLS: комунікативні навички; вміння аргументувати свою думку; здатність порозумітися.

Очікувані результати навчання:

ПРН 1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.

ПРН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.

ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.

ПРН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

ПРН 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.

4. Мова навчання:

Мова навчання: українська.

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія розвитку та становлення арт-терапії як методу

Тема 1. Арт-терапія як новий напрям

Поняття про психотерапію. Арт-терапія як самостійний психотерапевтичний напрям. Арт-терапія в ієрархії напрямів, заснованих на мистецтві. Історія розвитку арт-терапії. Витоки арт-терапії та її зв'язок з ранніми формами мистецтва. Арт-терапія і класичне „академічне” мистецтво. Перші спроби використання арт-терапії під час лікування психічно хворих пацієнтів. Становлення арт-терапії та утворення професійних об'єднань. Професійна освіта в арт-терапії.

Тема 2. Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії

Психотерапевтичні відносини: перенесення і контрперенесення. Особливості психотерапевтичних відносин в арт-терапії. Вплив гуманістичного підходу на становлення арт-терапії. Проблема інтерпретація художньої продукції в арт-терапії. Інтеграційна стратегія інтерпретації художнього образу. «Золоті правила» арт-терапевтичного обговорення художньої продукції.

Змістовий модуль 2. Психологічні особливості консультування, ґрунованого на мистецтві

Тема 3. Організація арт-терапевтичного процесу

Загальна характеристика етапів розвитку психотерапевтичної групи. Стратегія формування психотерапевтичної групи. Динаміка психотерапевтичного процесу в групі. Особливості динаміки арт-терапевтичного процесу. Специфіка терапевтичних стосунків в арт-терапії.

Тема 4. Етапи розвитку психотерапевтичної групи

Основні підходи в класифікації форм арт-терапії. Особливості індивідуальної арт-терапії. Особливості групової арт-терапії. Основні форми групової арт-терапії: а) студійна відкрита група; б) аналітична закрита група; в) тематично орієнтована група.

Змістовий модуль 3. Змістовий модуль 3 Арт-терапія в соціальній роботі з дітьми і підлітками

Тема 5. Психоаналітичні засади арт-терапії

Основні положення теорії З. Фрейда. Несвідоме і мистецьке фантазування. Психоаналітичний підхід К.Г. Юнга у вивченні творчості. Психологічна природа і функції символу в арт-терапевтичній діяльності.

Тема 6. Проективний підхід в інтерпретації образотворчої продукції

Коротка характеристика проективної техніки. Умови проведення і інтерпретація техніки «Моя сім'я». А) інтерпретація зображення; Б) інтерпретація процесу зображення; В) основні симптомокомплекси кінетичного малюнка сім'ї.

Тема 7. Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків

Характеристика підліткового віку. Арт-терапевтичні методи в роботі з підлітками. Методи арт-терапії, які використовуються в роботі зі старшокласниками.

Тема 8. Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою

Теорія і практика казкотерапії. Визначення казкотерапії. Принципи та функції казкотерапії. Основні види казок їх структура та тематика. Структура казок. Прийоми роботи з казкою.

6. Структура навчальної дисципліни Розподіл у годинах

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	л	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Історія розвитку. Та становлення арт-терапії як методу.												
Тема 1. Арт-терапія як новий напрям в психотерапії.	12	2	2		4	4	14	2			12	
Тема 2. Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії.	6	2	2	2			12		2		10	
Тема 3. Особливості організації арт-терапевтичного процесу.	4	2	2				10				10	
Тема 4. Етапи розвитку психотерапевтичної групи.	18	2	2	2	6	6	10				10	
Разом за змістовим модулем 1	40	8	8	4	10	10	46	2	2		42	
Змістовий модуль 2 Психологічні особливості консультування, оснований на мистецтві.												
Тема 5. Психоаналітичні підходи в арт-терапії.	14	2	2	2	4	4	10					10
Тема 6. Проективний підхід в інтерпретації образотворчого мистецтва.	4	2	2				10					10
Разом за змістовим модулем 2	18	4	4	2	4	4	20					20
Змістовий модуль 3 Арт-терапія в соціальній роботі з дітьми і підлітками.												
Тема 7. Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків	18	2	2	2	6	6	12	2				10
Тема 8. Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою	14	2	2	2	4	4	12		2			10
Разом за змістовим модулем 3	32	4	4	4	10	10	24	2	2			20
Усього годин	90	16	16	10	24	24	90	4	2	2	42	40

Модуль 2													
ІНДЗ													
Усього годин	90	16	16	10	24	24	90	4	2	2	42	40	

7. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Арт-терапія як новий напрям в психотерапії.	2
2	Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії.	2
3	Організація арт-терапевтичного процесу.	2
5	Етапи розвитку психотерапевтичної групи.	2
6	Психоаналітичні засади арт-терапії.	2
7	Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків.	2
8	Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою.	2
	Усього	12

8. Теми лабораторних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Використання лялькотерапії як напряму арт-терапії у корекційній роботі з дітьми, які мають проблеми у розвитку.	2
2	Арт-терапія як сучасний метод інтеграції дітей з фізичними обмеженнями у суспільство.	2
3	Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків.	2
4	Проективний підхід в інтерпретації образотворчого мистецтва.	2
5	Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою.	2
	Усього	10

9. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Роль психологічних напрямків у становленні арт-терапії.	6
2.	Роль психодинамічного напрямку.	6
3.	Роль трансперсонального напрямку.	6
4.	Роль гештальтпсихології у розвитку арт-терапії.	6
5.	Студійна відкрита група.	4

6.	Аналітична закрита група.	6
7.	Тематично орієнтована група.	2
8.	Арт-терапевтична робота з людьми похилого віку.	4
9.	Арт-терапевтична робота з психіатричними пацієнтами.	4
10.	Арт-терапія в роботі з правопорушниками.	4
	Усього	48

10. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає виконання презентації на одну із запропонованих тем (обсяг 15 – 20 слайдів):

1. Психологічні механізми і теорії арт-терапії: компенсаторна, сублімаційний, ізоляційна.
2. Основні напрямки і види арт-терапії (робота з малюнком і глиною, музикотерапія, бібліотерапія, драматерапія і т.д.)
3. Основні фактори психотерапевтичного впливу в арт- терапії.
4. Робота з малюнком в індивідуальному і груповому режимі (цілі, діагностичні та терапевтичні можливості; специфіка роботи з олівцями, аквареллю, гуашшю і т.д.).
5. Робота з глиною і пластиліном в індивідуальній та груповій арт-терапії (цілі, специфіка роботи з матеріалом, варіанти роботи).
6. Робота з масками в індивідуальному і груповому режимі: виготовлення різних масок, психотерапевтичні можливості в роботі з масками.
7. Робота з гримом в арт-терапії: парне і індивідуальне гримування, ресурсне гримування, «фантазійний грим» і т.д.
8. Психотерапевтичні можливості роботи з ляльками: пальчикові ляльки, маріонетки і ін.
9. Музикотерапія. Цілі, основні напрямки музикотерапії, діагностичні та терапевтичні можливості.
10. Бібліотерапія. Цілі, основні напрямки бібліотерапії, діагностичні та терапевтичні можливості.
11. Драматерапія. Базові принципи, основні напрями драматерапія, області застосування.
12. Арт-терапія в роботі з глибинним несвідомим. Техніки веденого малювання, малювання руками (finger-painting), малювання праформ.

Критерії оцінювання презентації

Мета			
Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження	Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження	Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження	Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження
Висновки			
Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження
Ключові положення			
Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження
Структура			
Презентація починається слайдом, який викликає інтерес до теми дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження	Презентація починається із вступу, надає інформацію в певному порядку і завершується викладенням важливих моментів дослідження	Презентація має вступ і висновки, однак вони не спонукають замислитись над темою дослідження. Послідовність надання інформації не сприяє повністю розкрити тему дослідження	Презентація не містить вступу і висновків. Побудова презентації не дає чіткого уявлення про тему дослідження
20-19 балів	18-12 балів	11-6 балів	5-0 балів

11. Методи навчання

Лекції з використанням multi-media, метод проблемного навчання, самостійна робота студентів, розв'язування задач або творчих завдань, інтерактивні методи навчання, рольові ігри, метод проектів, лекціо-конференцію, презентації та технології майндмепінгу, ситуативне моделювання, case-study.

12. Методи контролю

Усне опитування, письмове тестування, перевірка виконання самостійної роботи, вирішення проблемних задач, самооцінювання, захист ІНДЗ, залік.

13. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Характеристика відповіді
5	Здобувач засвоїв теоретичний матеріал, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, логічно та обґрунтовано будувати висновки; безпомилково відповідає на питання, використовуючи матеріали, що виносяться на самостійне опрацювання.
4-3	Здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного завдання; неповно відтворює основний зміст матеріалів, які виносяться на самоопрацювання.
2	Здобувач в основному засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, фрагментарно розкриває зміст навчального матеріалу, показує початкову уяву про предмет вивчення, при відтворенні основного навчального матеріалу допускає суттєві помилки, наводить прості приклади, непереконливо відповідає, плутає поняття, фрагментарно відтворює матеріал, що виносився на самостійне опрацювання.
1	Здобувач не опанував навчальний матеріал з теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

14. Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль 1		МК 1	Змістовий модуль 2					МК 2	Змістовий модуль 3					МК 3	ІНДЗ	Сума балів	
Т 1	ЛЗ 1	5	Т 2	ЛЗ 2	Т 3	ЛЗ 3	Т 4	5	Т 5	ЛЗ 4	Т 6	ЛЗ 5	Т 7	Т 8	5	20	100
5	5		5	5	5	5	5		5	5	5	5	5	5			

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	відмінно	зараховано
82–89	добре	
75–81		
69–74	задовільно	
60–68		
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій; методичні вказівки та рекомендації; індивідуальні завдання; комп'ютерні презентації.

16. Рекомендована література

Основна література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47–54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.

Додаткова література

4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.
5. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 30 вересня 01 жовтня 2021 р.) / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с.

6. Соціально-психологічні технології розвитку особистості: зб. наук. праць за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (м. Херсон, 14 травня 2020 р.) / ред. колегія: А. М. Яцюк, Н. О. Олейник, В. В. Мойсеєнко та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 432 с.

7. Інсайт: психологічні виміри суспільства: наук. журн. / ред. кол. І. С. Попович, С. І. Бабатіна, І. Р. Крупник та ін. Херсон: ВД «Гельветика», 2019. Вип. 1 (16). 314 с.

17.Інформаційні ресурси

<http://psyj.udpu.edu.ua/> - сайт Психологічного журналу;

www.nduv.gov.ua - сайт бібліотеки імені В.І. Вернадського;

<https://lib.iitta.gov.ua/> - Електронна бібліотека НАПН України;

<http://psychology-naes-ua.institute/info/253/> - бібліотека ім. А.Ф. Залевської Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України;

<https://library.udpu.edu.ua/> - Електронна бібліотека УДПУ імені Павла Тичини;

<https://dspace.udpu.edu.ua/> - Електронний інституційний репозитарій УДПУ імені Павла Тичини.

Семінарське заняття № 1.
Арт-терапія як новий напрям у психотерапії
План

1. Поняття про психотерапію та її інтегративний характер.
2. Охарактеризувати основні напрямки розвитку Арт-терапії.
3. Місце і роль Арт-терапії серед напрямків що ґрунтуються на мистецтві.
Історія розвитку арт-терапії:
  1. Роль досліджень творчості психічно хворих у становленні витоків арт-терапії.
  2. Вплив мистецьких традицій на становлення арт-терапії.
  3. Розвиток арт-терапії в Європі і діяльність А.Хілла.
  4. Роль М.Наумбург у розвитку психодинамічного напрямку в арт-терапії.
  5. Основні віхи становлення арт-терапії в першій половині 20 ст.
  6. Розвиток арт-терапії у другій половині 20 ст.

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем:

1. Сутність і смисл творчості у філософській і психологічній традиції.
2. Проблема творчої діяльності у психології.
3. Психотерапевтичний потенціал мистецтва.
4. Мистецтво як спосіб реалізації творчої спрямованості.
5. Науково-культурні передумови виникнення арт-терапії.
6. Роль професійних об'єднань у розвитку арт-терапії.

Питання для самоконтролю

1. Хто з вчених першим ввів термін «Психотерапія?». Дайте визначення що таке «Психотерапія»?
2. Які основні положення Декларації по психотерапії прийнятої у Стразбурзі?
3. На початку 60-тих років минулого століття у ряді країн були створені перші професійні об'єднання арт-терапевтів. В якій країні було створено перше об'єднання? І яку назву мало це об'єднання?

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.

Семінарське заняття № 2. **Теоретичні аспекти і проблеми арт-терапії**

План

1. Психотерапевтичні відносини: перенесення і контрперенесення.
2. Особливості психотерапевтичних відносин в арт-терапії.
3. Вплив гуманістичного підходу на становлення арт-терапії.
4. Проблема інтерпретація художньої продукції в арт-терапії.
5. Інтеграційна стратегія інтерпретації художнього образу.
6. «Золоті правила» арт-терапевтичного обговорення художньої продукції.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити самостійно «Золоті правила» арт-терапевтичного обговорення художнього матеріалу.
2. Підібрати 3 вправи по ізотерапії.

Питання для самоконтролю

1. Які вчені досліджували проблему перенесення та контрперенесення?
2. Що таке арт-терапевтичний процес? Дайте визначення.
3. За якими основними каналами здійснюється перенесення та контрперенесення?
4. Які основне завдання інтерпретації художнього образу у арт-терапії?
5. Які існують правила арт-терапевтичного обговорення художньої продукції?

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.

Семінарське заняття № 3.
Основні форми арт-терапевтичної роботи
План

1. Основні підходи в класифікації форм арт-терапії.
2. Особливості індивідуальної арт-терапії.
3. Особливості групової арт-терапії.
4. Основні форми групової арт-терапії:

Завдання для самостійної роботи

Підібрати 2-3 арт-терапевтичні вправи для кожної групи.

Питання для самоконтролю

1. Які підходи можна використовувати для класифікації форм арт-терапії?
2. З якими групами клієнтів можна проводити індивідуальну групову роботу?
3. Які цінні соціальні навички дозволяє розвивати групова арт-терапія?
4. Які є основні форми групової арт-терапії?
5. Продовжіть твердження: «Клієнтів арт-терапевтичної групи можна розділити на три основні групи, а саме...».

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арттерапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.
5. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 30 вересня 01 жовтня 2021 р.) / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с.

Семінарське заняття № 4.
Етапи розвитку психотерапевтичної групи
План

1. Загальна характеристика етапів розвитку психотерапевтичної групи.
2. Стратегія формування психотерапевтичної групи.
3. Динаміка психотерапевтичного процесу в групі.
4. Особливості динаміки арт-терапевтичного процесу.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити стратегію формування психотерапевтичної групи з використанням методів арт-терапії.

Питання для самоконтролю

1. Які існують основні етапи розвитку психотерапевтичної групи?
2. Які основні завдання стоять перед арт-терапевтом у період формування арт-терапевтичної групи?
3. Якими характеристиками можна охарактеризувати першу орієнтаційну стадію?
4. Які характеристики притаманні завершальній стадії розвитку групи?

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тарарина. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тарарина. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арттерапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.
5. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 30 вересня 01 жовтня 2021 р.) / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с.

Семінарське заняття № 5.
Особливості організації арт-терапевтичного процесу
План

1. Охарактеризувати основні положення З. Фрейда про несвідоме.
2. Мистецьке фантазування як прояв несвідомого.
3. Аналітична теорія К.Г. Юнга: основні положення про структуру психічного.
4. Архетип і його види.
5. Прояви архетипів у художній діяльності.
6. Психологічна сутність і функції символу в арт-терапевтичній діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення, що таке «Інстинкт».
2. Як називається потяг до знищення і напруга, що дає силу негативним почуттям і бажанням?
3. Охарактеризуйте трьох структурну теорію психічного (за класичним психоналізом З.Фрейда).
4. Дайте визначення, що таке «Психологічний конфлікт».
5. Які основні форми сублимації виділяє З. Фрейд?

Завдання для самостійної роботи

1. Виконати презентацію на одну із запропонованих тем:
  - Творчість як конфлікт між несвідомими і свідомими проявами психіки у теорії З. Фрейда.
  - Роль індивідуації у становленні творчої особистості (теорія К.Г. Юнга).
  - Прояви архетипів у художній творчості.

Рекомендована література

1. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
2. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
3. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.

Семинарське заняття № 6.

Проективний підхід в інтерпретації образотворчого мистецтва

План

1. Коротка характеристика проективної техніки.
2. Проективний малюнок та особливості його застосування.
3. Умови проведення і інтерпретація техніки «Моя сім'я».
  - a. інтерпретація зображення;
  - b. інтерпретація процесу зображення;
  - c. основні симптомокомплекси кінетичного малюнка сім'ї.

Завдання для самостійної роботи

1. Провести психодіагностичне обстеження за допомогою проективної методики «Моя сім'я» і здійснити комплексний аналіз отриманих результатів.
2. Провести психодіагностичне обстеження за допомогою проективної методики «Кактус».

Питання для самоконтролю

1. Хто першим із вчених увів поняття «Проективна методика»?
2. Дайте визначення, що таке «Проективна методика»?
3. На початку яких років 20 ст. «проективний рух» в західній психології набирає значну силу?
4. Який здійснюється оцінка загальної структури малюнка при аналізі проективної методики?

Рекомендована література:

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. Психологічний журнал, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тарарина. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тарарина. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арттерапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.

Семінарське заняття № 7.
Арт-терапія як засіб саморозвитку підлітків
План

1. Характеристика підліткового віку.
2. Арт-терапевтичні методи в роботі з підлітками
3. Характеристика підліткового віку.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Підібрати 3 – 4 вправи для роботи з підлітками по ізотерапії.
2. Підібрати притчу яка буде сприяти розв'язанню внутрішньоособистісних конфліктів і зняттю емоційної напруги, зміни життєвої позиції і поведінки.

Питання для самоконтролю

1. Підлітковий вік це? Дайте визначення.
2. При яких психологічних станах можна використовувати техніки арт-терапії?
3. Які завдання виконує шкільний психолог?
4. Які є переваги арт-терапії в роботі з підлітками?
5. Які методи арт-терапії використовуються в роботі зі старшокласниками?

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.

Семінарське заняття № 8.
Казкотерапія: можливості та прийоми роботи з казкою
План

1. Казкотерапія як метод.
2. Робота з казкою.
3. Психокорекція та розвиток особистості дитини за допомогою казки.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати свою улюблену казку з дитинства за наступною схемою:
  - Які були спотворення в сюжеті казки.
  - Які переживання викликає герой. Урок казки («Тепер я знаю, що ...»).
  - Проблемна зона героя («Що герой вчиться робити в казці»).
  - Ресурсна зона героя («Що герой вміє, в чому його сила і гідності»).
  - Як герой належить до світу. Що отримує герой в нагороду.

Питання для контролю

1. Дайте визначення, що таке «Казкотерапія»?
2. На яку вікову категорію орієнтована казкотерапія?
3. Які основні принципи казко терапії?
4. Які функції виконує казкотерапія?
5. Охарактеризуйте виховну функцію казкотерапії.
6. Які жанри та види казок використовують у процесі казкотерапії.
7. З яких частин складається арт-терапевтична казка?

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Лабораторне заняття № 1. Казкотерапія

План

1. Проаналізувати свою улюблену казку з дитинства за наступною схемою:
  - Які були спотворення в сюжеті казки.
  - Які переживання викликає герой.
  - Урок казки («Тепер я знаю, що ...»).
  - Проблемна зона героя («Що герой вчиться робити в казці»).
  - Ресурсна зона героя («Що герой вміє, в чому його сила і гідності»).
  - Як герой належить до світу.
  - Що отримує герой в нагороду.
2. Написати казку для гіперопікуючої мами.
3. Скласти казку, спрямовану на корекцію тривожності у дітей з труднощами у міжособистісній сфері.

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47–54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч. посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.
5. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 30 вересня 01 жовтня 2021 р.) / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с.
6. Станішевська В.І. Використання арт-терапевтичних методів в подоланні внутрішньоособистісних конфліктів у підлітковому віці. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* No 1 (Лютий, 2021) за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary 437. 439 с.

Лабораторне заняття № 2.
Техніки і можливості роботи з мандалами
План

1. Ознайомитися з інформацією самостійно, що таке мандала.
2. Для чого використовують мандала?
3. Де застосовують мандала?
4. Намалювати 3 мандала, використовуючи інструкцію (подивитися в інтернеті). Інтерпретувати власні мандала.

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьонової, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.
5. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 30 вересня 01 жовтня 2021 р.) / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с.
6. Станішевська В.І. Використання арт-терапевтичних методів в подоланні внутрішньоособистісних конфліктів у підлітковому віці. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* No 1 (Лютий, 2021) за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary 437. 439 с.
7. Соціально-психологічні технології розвитку особистості : Зб. наук. праць за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (м. Херсон, 14 травня 2020 р.) / ред. колегія: А. М. Яцюк, Н. О. Олейник, В. В. Мойсеєнко та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 432 с.
8. Інсайт: психологічні виміри суспільства: наук. журн. / ред. кол. І. С. Попович, С. І. Бабатіна, І. Р. Крупник та ін. Херсон: ВД «Гельветика», 2019. Вип. 1 (16). 314 с.

Лабораторне заняття № 3. Робота з проєктивними методиками

Завдання: Продіагностувати себе за допомогою проєктивних методик. Проаналізувати й узагальнити отримані результати:

1. "Дім - дерево - людина"
2. "Малюнок моєї сім'ї".
3. "Автопортрет".
4. "Неіснуюча тварина"

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арттерапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.
5. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 30 вересня 01 жовтня 2021 р.) / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с.
6. Станішевська В.І. Використання арт-терапевтичних методів в подоланні внутрішньоособистісних конфліктів у підлітковому віці. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки No 1 (Лютий, 2021) за матеріалами I Міжнародної науковопрактичної конференції «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary 437. 439 с.
7. Соціально-психологічні технології розвитку особистості : Зб. наук. праць за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (м. Херсон, 14 травня 2020 р.) / ред. колегія: А. М. Яцюк, Н. О. Олейник, В. В. Мойсеєнко та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 432 с.

Лабораторне заняття № 4. Арт-терапевтичне заняття

1. Розробити зміст і структуру арт-терапевтичного заняття на вільну тему.
За схемою

Рис. 1. «План-схема»

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьоновой, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.

Лабораторне заняття № 5. Фототерапія

Завдання:

1. Перегляд слайдів-фільму.
2. Зообразити малюнок який найбільше сподобався на слайді.
3. Придумати казку про свого персонажа обраного зі слайду та пояснити чому був вибраний саме той чи інший об'єкт.

Рекомендована література

1. Станішевська В.І. Можливості арт-терапії в подоланні внутрішньоособистісного конфлікту у підлітків. *Психологічний журнал*, 2020. Вип. № 4, С. 47 –54.
2. О. Тараріна. Глибина арт-терапія практика трансформації: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2017. 240 с.
3. О. Тараріна. Практикум по арт-терапії в роботі з дітьми: навч.посіб. Київ: Астамір-В, 2018. 256 с.
4. Простір арт-терапії: мистецтво стосунків у танці життя: матеріали XVIII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 червня 2021 р.) / за наук. ред. Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2021. 108 с.
5. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 30 вересня 01 жовтня 2021 р.) / ред. колегія: І. Р. Крупник, О. Є. Блинова, Н. І. Тавровецька (відп. за випуск) та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. 348 с.
6. Станішевська В.І. Використання арт-терапевтичних методів в подоланні внутрішньоособистісних конфліктів у підлітковому віці. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»* No 1 (Лютий, 2021) за матеріалами I Міжнародної науковопрактичної конференції «An integrated approach to science modernization: methods, models and multidisciplinary 437. 439 с.
7. Соціально-психологічні технології розвитку особистості : Зб. наук. праць за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (м. Херсон, 14 травня 2020 р.) / ред. колегія: А. М. Яцюк, Н. О. Олейник, В. В. Мойсеєнко та ін. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 432 с.
8. Інсайт: психологічні виміри суспільства: наук. журн. / ред. кол. І. С. Попович, С. І. Бабатіна, І. Р. Крупник та ін. Херсон: ВД «Гельветика», 2019. Вип. 1 (16). 314 с.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Застосування малюнкових тестів в арттерапевтичній практиці.
2. Арттехнології в роботі з групою.
3. Робота з ляльками – маріонетками в практиці роботи з дітьми та підлітками.
4. Робота з пальчиковими ляльками в практиці індивідуальної і групової терапії.
5. Робота з колажем в арт-терапії.
6. Скласти колаж на тему: «Такий я є - таким мене не знають», з подальшим аналізом цієї роботи.
7. Психологія та символіка кольору з точки зору різних авторів, підходів, культур.
8. Можливості застосування ідей, описаних у книзі Дж. Ролінг «Гаррі Поттер» в психотерапевтичній практиці з дітьми та підлітками.
9. Можливості бібліотерапевтичної роботи з психотерапевтичними новелами І.Ялома. Показання до прочитання кожного з творів: «Коли Ніцше плакав», «Матуся і сенс життя», «Лікування від любові», «Брехун на кушетці», «Хроніки зцілення», «Шопенгауер як ліки» та ін..
10. Придумати і описати 10 варіантів роботи з гримом в груповій та індивідуальній психотерапії.
11. Можливості застосування арттерапевтичних технік в основних психотерапевтичних парадигмах (психоаналітичної, юнгіанської, гуманістичної, екзистенційної, когнітивної та ін).
12. Техніки і можливості роботи з мандалами в арт-терапії.
13. Варіанти роботи з гримом і масками (описати 10 різних ідей застосування масок і гриму в корекційної та терапевтичної роботі).
14. Робота з піском в арт-терапії. Техніки. Показання до застосування.
15. Скласти і написати казку, спрямовану на корекцію тривожності у дітей з труднощами міжособистісної сфери.
16. Скласти і написати казку, спрямовану на корекцію агресивності для дітей та підлітків.
17. Написати казку для гіперопікаючої мами.
18. Написати листа своїй відкидаємо частини і відповідь від цієї частини себе.
19. Вплив музики на емоційний стан людини. Аналіз механізмів впливу музики на людину.
20. Описати мінімум 10 варіантів роботи з кольором варттерапії.
21. Проаналізувати свою улюблену казку з дитинства за наступною схемою:
  - Які були спотворення в сюжеті казки?

- Які переживання викликає герой?
  - Урок казки («Тепер я знаю, що ...?»).
  - Проблемна зона героя («Що герой вчиться робити в казці?»).
  - Ресурсна зона героя («Що герой вміє, в чому його сила і гідність?»).
  - Як герой ставиться до світу?
  - Що отримує герой в нагороду?
22. Показання до роботи з насипними мандалами (пісок, крупа). Провести цю техніку з 2-ма клієнтами з докладним аналізом результатів.

ІНДИВІДУАЛЬНО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Виконати одне завдання на вибір:

1. Провести техніку «метафоричний автопортрет» з 3-ма клієнтами з обговоренням та аналізом результатів. Оформити в письмовому вигляді аналіз, приклавши малюнки (я - рослина, я-посуд, я-зброя, я - прикраса).
2. Скласти колаж на тему: «Такий я є - таким мене не знають», з подальшим аналізом цієї роботи.
3. Техніки і можливості роботи з мандали в арт-терапії (намалювати 3 мандали).
4. Продіагностувати себе за допомогою мінімум 4-х проєктивних методик. Проаналізувати й узагальнити отримані результати. Скласти приблизний план корекційних заходів у арт-терапевтичному режимі.
5. Виконання презентації на одну із запропонованих тем:
  1. Психологічні механізми і теорії арт-терапії: компенсаторна, сублімаційний, ізоляційна.
  2. Основні напрямки і види арт-терапії (робота з малюнком і глиною, музикотерапія, бібліотерапія, драматерапія і т.д.).
  3. Основні фактори психотерапевтичного впливу в арт-терапії.
  4. Робота з малюнком в індивідуальному і груповому режимі (цілі, діагностичні та терапевтичні можливості; специфіка роботи з олівцями, аквареллю, гуашшю і т.д.).
  5. Робота з глиною і пластиліном в індивідуальній та груповій арт-терапії (цілі, специфіка роботи з матеріалом, варіанти роботи).
  6. Робота з масками в індивідуальному і груповому режимі: виготовлення різних масок, психотерапевтичні можливості в роботі з масками.
  7. Робота з гримом в арт-терапії: парне і індивідуальне гримування, ресурсне гримування, «фантазійний грим» і т.д.
  8. Психотерапевтичні можливості роботи з ляльками: пальчикові ляльки, маріонетки і ін.
  9. Музикотерапія. Цілі, основні напрямки музикотерапії, діагностичні та терапевтичні можливості.
  10. Бібліотерапія. Цілі, основні напрямки бібліотерапії, діагностичні та терапевтичні можливості.
  11. Драматерапія. Базові принципи, основні напрями драматерапія, області застосування.
  12. Арт-терапія в роботі з глибинним несвідомим. Техніки веденого малювання, малювання руками (finger-painting), малювання праформ та ін.

Критерії оцінювання презентації

Обсяг 15 – 20 слайдів

Мета			
Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження	Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження	Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження	Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження
Висновки			
Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження
Ключові положення			
Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження
Структура			
Презентація починається слайдом, який викликає інтерес до теми дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження	Презентація починається із вступу, надає інформацію в певному порядку і завершується викладенням важливих моментів дослідження	Презентація має вступ і висновки, однак вони не спонукають замислитись над темою дослідження. Послідовність надання інформації не сприяє повністю розкрити тему дослідження	Презентація не містить вступу і висновків. Побудова презентації не дає чіткого уявлення про тему дослідження
20-19 балів	18-10 балів	9-3 балів	2-0 балів

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Вперше термін «психотерапія» був введений в кінці?
2. Хто з відомих вчених ввів термін «психотерапія»?
3. Психотерапія це -...
4. Декларація по психотерапії була прийнята?
5. Основоположником арт-терапії є...
6. Арт-терапія - це...
7. Скільки існує напрямків розвитку арт-терапії?
8. Соціальний напрям розвитку арт-терапії визначається як...
9. Медичний напрям розвитку арт-терапії передбачає...
10. Педагогічний напрям розвитку арт-терапії передбачає...
11. Арт-терапія використовує мову візуальної, пластичної, аудіальної експресії, тому є незамінною в ситуаціях, де вербальний спосіб взаємодії неможливий – це...
12. Музична терапія, ігрова терапія, драматерапія, казкотерапія – це...
13. В якому році був створений перший Арт-терапевтичний Комітет, який очолив А. Хілл?
14. В якому році була створена Британська Асоціація Арт-терапевтів (БААТ)?
15. Несвідомі тенденції і фантазії, які виникають в психіці пацієнта в процесі аналізу у вигляді серії ситуацій, що відображають його дитячий досвід спілкування з найбільш близькими йому людьми, але що відносяться вже не до минулого, а до особи аналітика в сьогоденні має назву...
16. Визначте твердження, що відноситься до переживання емпатії
17. В основі якого підходу до сприйняття художньої продукції лежить відмова від критичних оцінок, центрування на образі ?
18. Феноменологічний підхід до сприйняття художньої продукції передбачає...
19. Скільки існує підходів до класифікації форм арт-терапевтичної роботи?
20. До якої з форм арт-терапевтичної роботи відноситься: клієнти, що не підлягають вербальній психокорекції; діти та дорослі, що мають певні ускладнення вербалізації своїх переживань; клієнти, що мають неглибокі психічні розлади?
21. Умови її роботи чимось нагадують художню студію, в ній відсутній постійний склад і на будь-якому етапі роботи до групи можуть приєднуватися нові учасники – це...

22. Група, орієнтована в основному на роботу з неусвідомлюваними психічними процесами її учасників – це...
23. Група, яка припускає великий ступінь структурованості, яка досягається, головним чином, за рахунок того, що використовує об'єднання учасників за загальними інтересами і проблемами – це...
24. Цим терміном позначають набір психотехнік, пов'язаних з лікувально-корекційним застосуванням фотографії, її використання для вирішення психологічних проблем, а також розвитку і гармонізації особистості...
25. Постійна депривація в сучасному світі ігрової потреби дорослих та дітей, втрата могутньої народної ігрової культури - це...
26. Використання казки як архетипічної метафори з метою психодіагностики, психокорекції, психотерапії та психологічного консультування - це...
27. Лікувальний вплив на психіку хворої людини читанням книг передбачає...
28. До функцій арт-терапевта можна віднести:
29. На якій стадії розвитку психотерапевтичної групи спостерігається пасивність клієнтів і високий рівень напруги, обумовленої переважно неспівпаданням очікувань з реальною ситуацією і позицією психотерапевта?
30. Перехідна стадія характеризується ...
31. Інстинкт- це...
32. Воно - це...
33. Я - це...
34. Над-Я - це...
35. Зіткнення різноспрямованих сил психіки, що потребує розв'язання - це...
36. Одна з психічних реальностей, що характеризується вільною діяльністю і протистоїть серйозному – це...
37. Спрямування енергії в іншому, відмінному від прямого задоволення потреби напрямку, називається ...
38. Сукупність всіх психічних явищ суб'єктивного характеру, що не належить до свідомості, тобто характеризується відсутністю над потягами та інстинктами – це ...
39. Ідеальна пуста форма, наділена енергетичною силою, що підходить з неусвідомленого і формує уявлення – це...
40. Психічна діяльність, спричинена внутрішнім потягом до задоволення несвідомого бажання шляхом створення образних уявлень – це...

41. Компромісне утворення, що виникає внаслідок пристосування індивідуальності до соціуму, тобто соціальна роль людини, зумовлена суспільними правилами поведінки
42. Сукупність низьких, примітивних несвідомих бажань і потягів людини, що конфліктують зі свідомістю
43. Неусвідомлювана жіноча сутність чоловіка, що персоніфікується у сновидіннях і творчості образами жінок – це...
44. Неусвідомлювана жіноча сутність чоловіка, що персоніфікується у сновидіннях і творчості образами жінок – це...
45. Психічний образ, що формується у сфері усвідомлюваного відповідно до статевої приналежності людини – це...
46. Самість-це...
47. Індивідуація – це...
48. Символ – це...
49. Проективна техніка – це...
50. Конститутивна група проєктивних методик передбачає...

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Аналітична закрита - група арт-терапевтична група, орієнтована в основному на роботу з неусвідомлюваними психічними процесами її учасників.

Слово «закрита» в назві означає, що протягом всього часу склад групи залишається постійним.

Аніма - неусвідомлена жіноча сутність чоловіка, що персоніфікується у сновидіннях і творчості образами жінок.

Анімус - неусвідомлена чоловіча сутність жінки, що персоніфікується у сновидіннях і творчості образами чоловіків.

Арт-терапія – це динамічна система взаємодії між учасником (дитиною, дорослим), продуктом його образотворчої творчої діяльності і арт-терапевтом (психологом, педагогом) в арттерапевтичеському просторі.

Інстинкт (з лат. – *instinctus* – спонукання) – психічні прояви вроджених тілесних станів збудження, що виявляються у вигляді бажань.

Інтерпретація (від лат. *interpretatio* – тлумачення, роз'яснення) загальнонауковий метод з фіксованими правилами перекладу формальних символів і понять на мову змістовного знання.

Коллективне неусвідомлене – психічна спадщина людської еволюції, наявна у психічній структурі кожної людини.

Контрперенесення - проектування терапевтом своїх проблем на наданий клієнтом матеріал, який пов'язаний з перенесенням, так і не пов'язаний з ним.

Над-Я – поняття класичного психоаналізу на позначення психічного утворення, яке формується під впливом сімейного, а згодом – цілісного культурного вихання (національних традицій, вимог соціального середовища тощо).

Перенесення - це несвідомі тенденції і фантазії, які виникають в психіці пацієнта в процесі аналізу у вигляді серії ситуацій, що відображають його дитячий досвід спілкування з найбільш близькими йому людьми, але що відносяться вже не до минулому, а до особи аналітика в сьогоденні.

Персона (лат. *persona* – акторська маска) – компромісне утворення, що виникає внаслідок пристосування індивідуальності до соціуму, тобто соціальна роль людини, зумовлена суспільними правилами поведінки.

Підхід формаліста - аналіз різних формальних характеристик художньої роботи, їх ретельний опис, але не інтерпретація.

Проективна техніка - це група методик, призначених для діагностики особистості, для яких характерний глобальний підхід до оцінки особистості, а не виявлення окремих її рис.

Психічний конфлікт – зіткнення різноспрямованих сил психіки, що потребує розв'язання.

Психологічний опір – явище, при якому клієнт прямо чи опосередковано протривить зміні своєї поведінки або відмовляється обговорювати, згадувати, або думати про очевидно значущі переживання.

Особистий підхід – аналіз особливостей психічного розвитку клієнта, історії його життя і захворювання, сімейної системи, захисних механізмів, архетипических проявів, сильних і слабких сторін особи.

Самість - архетип цілісності, який у сновидіннях, фантазуваннях, міфології та релігії виявляється у формі об'єднувального символу.

Символ (від грецького symbolon – умовний знак) – образ, що є представником інших багатозначних образів, змісту та відношень.

Соціокультурний підхід – аналіз пов'язаних з етнічною, класовою, демографічною, релігійною і так далі приналежністю клієнта впливів на процес і результати його образотворчої діяльності, включаючи патогенні соціокультурні впливи.

Студійна відкрита група - умови її роботи чимось нагадують художню студію, в ній відсутній постійний склад і на будь-якому етапі роботи до групи можуть приєднуватися нові учасники.

Сублімація - спрямування енергії в іншому, відмінному від прямого задоволення потреби напрямку.

Тематично орієнтована група - арт-терапевтична група, що припускає великий ступінь структурованості, яка досягається, головним чином, за рахунок використання тим, що зачіпають загальні інтереси і проблеми учасників.

Тінь – сукупність низьких, примітивних несвідомих бажань і потягів людини, що конфліктує зі свідомістю.

Фантазування – психічна діяльність, спричинена внутрішнім потягом до задоволення несвідомого бажання шляхом створення образних уявлень.

Я – поняття класичного психоаналізу на позначення психічної інстанції, яка прагне контролювати всі психічні процеси.

Ядро Я-концепції - самість, автентичність людини, що відрізняє її від інших людей і зберігається протягом усього життя; основні уявлення про себе.

Я-концепція - відносно стійка, більш-менш усвідомлена система уявлень особистості про себе, яка переживається нею як неповторна і є основою її самовизначення у світі, взаємодії з іншими людьми, ставлення до себе.

Я-образ - результат усвідомлення глибинної суті людини, що дає змогу відрізнити себе від інших людей.

Навчальне видання

Гриньова Н. В.
Станішевська В. І.

«АРТ-ТЕРАПІЯ»

Методичні рекомендації

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 18.02.2022 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 2,09

Тираж 100 прим. Замовлення № 329

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi008@gmail.com